

Festival TransAmériques - FTA, 2022

הכרה באדמה

Festival TransAmériques - FTA

1-7 ביוני 2022, מונטריאול, קנדה

אלעד שכטר

"אנו מכירים בכך שהאטלייה מונטריאול מתרחש על אדמות ילידיות שלא נמסרו. האפוטרופוסים של האדמות והמים שבהם נערכת התכנסות זו הם אומת קנינהקה:קה, והאדמה הזו מוכרת בשם Tiohtià:ke/Montreal. מקום זה שימש כאתר מפגש וחליפין בין אומות משחר ההיסטוריה. אנו מכבדים את הקשרים עם העבר, ההווה והעתיד ביחסים שלנו עם ילידים ועמים אחרים, בתוך קהילת מונטריאול."

במושב הראשון בירכה את המשתתפים סדליה קואנטו פאזיו (Sedalia Kawennotas Fazio), אישה בניל העמידה, ילידית (המונח המקובל כרגע בקנדה הוא First Nations או Indigenous peoples, אני בוחר להשתמש במילה "ילידית" על אף הבעייתיות). היא הסבירה שעל פי אמונת הילידים, שלוש ממלכות מתקיימות על פני אמה אדמה: ממלכת השמיים, שבה נמצאים השמש, הירח, העננים, העופות וכו'; ממלכת האדמה הכוללת את הנהרות, הימים, הצמחים, האדמות, החיות וכו'; וממלכת האדם. לפי דבריה, כל אחת מהממלכות קיבלה הוראות מפורשות בתחילת הזמן: הנהרות ממשיכים לזרום, העננים מורידים גשם, האדמה מצמיחה מזון והחיות ממשיכות לחיות. ממלכת האדם קיבלה גם היא שלוש הוראות פשוטות: לאהוב, לכבד ולהוקיר. אולם בעוד שממלכות השמיים והאדמה פועלות באדיקות על פי ההוראות הקדומות שקיבלו, ממלכת האדם לבדה לא נשמעת להן. אם אחד מהאלמנטים יחדל להתקיים על פני אמה אדמה, הוסיפה סדליה, יחדלו גם שאר האלמנטים להתקיים; אם הנהרות יפסיקו לזרום, העצים והצמחים יפסיקו לצמוח, האוויר יתמלא עשן, השמש או הלבנה תפסקנה לזרוח מעלינו, גם אנחנו לא נוכל להתקיים. אבל אם האדם יפסיק להתקיים, שאר הממלכות ישגשגו.

את ה־FTA השנה אצרו בפעם הראשונה שתי אוצרות צעירות: ניסי מיל (Mill) ומרטין דנואלד (Dennewald). אלו הצטרפו לויד לבואה (Lavoie), המנהל אדמיניסטרטיבי את הפסטיבל בתשע השנים האחרונות. השנה היה יותר ייצוג

מונטריאול. כמה התנגעתי לעיר הזאת. הווננתי לקחת חלק בסדנה (Atelier) של The Festival Academy בשיתוף עם Festival TransAmériques, שעסקה בתפקידם של פסטיבלים בימינו. במפגש השתתפו 31 יוצרי ומנהלי פסטיבלים מ־22 מדינות, בהן בנגלדש, בלגיה, בורקינה פאסו, קנדה, צ'ילה, אירלנד, איטליה, יפן, מקסיקו, הולנד, פלסטין, הפיליפינים, סנגל, סינגפור, דרום אפריקה, קוריאה הדרומית וארצות הברית. בסדנה לקחו חלק גם מנטורים בעלי ניסיון עשיר בניהול פסטיבלים ממומביק, הונג־קונג, ברזיל וקפריסין. היינו יחד, אכלנו, שתינו, רקדנו, דיברנו, צחקנו, בכינו, ומצאנו שותפי אמת.

השאלה המרכזית שהנחתה את ההתכנסות הייתה כיצד השנתיים האחרונות שינו את הפסטיבלים שלנו, ואיך נראים פסטיבלים מבעד לעדשת ה(פוסט?) קורונה. דנו בהמשך קיימות של פסטיבלים, במודלים שונים של אוצרות, בבניית קהלים וקהילות, בחדשנות, בניוס כספים (מעבר לתרומות), בנקודות המבט של קהילות ילידיות, בפסטיבלים כסוכני שינוי, באיכות הסביבה, בשוויון גזעי ומגדרי, בדה־קולוניזציה של פסטיבלים וארגונים, באחריות חברתית והוגנות, בשיתופי פעולה בינלאומיים ועוד.

תכנית הסדנה נובשה על בסיס ניתוח של הציפיות והנושאים שהמשתתפים זיהו כחשובים. האטלייה מחובר למקום שבו הוא מתרחש, Tiohtià:ke/Montreal, ולפסטיבל המארח. מטרתו לבנות יחסים טובים יותר, המבוססים על ידע של כל אחד מהשותפים ברשת הבוגרים העולמית, המונה היום מעל אלף מובילי פסטיבלים, ממגוון מגזרים ומיותר ממאה מדינות ברחבי העולם. כך שנכתב בתכנייה.

המפגש הראשון נפתח עם הצהרה שחזרה על עצמה בכל הסדנאות והמופעים באטלייה ובפסטיבל המארח, ההכרה באדמה (Land acknowledgement):

קבוצה כמוני הוא היה עוזב את החלל מיד כשהבחין שאני שם, וככלל נהג שלא לסעוד באותו שולחן אתי. כאשר כל אחד מהמשתתפים בכנס הציג חמש דקות על הפסטיבל שאותו הוא מייצג, בחר חארב לנצל חצי מהזמן כדי להקרין על מסך גדול כיצד בניין המשרדים שבו שכנו משרדי הפסטיבל בעזה מופגז ומתמוטט בהפגזה ישראלית במאי 2021. ישבתי שם קפוא, הלב שלי דפק בחוזקה ולא יכולתי לזוז.

אני זוכר רגע מושלם במסגרת תכנית "בין הסדקים"⁴ של ק.ט.מ.ו.ן באחת השיחות בין משלחות מירושלים לכריאוגרפים ממונטריאול בשנת 2017 השתתף הכריאוגרף והאוצר עדו פדר. בשיחה הטיח פדר בפני הכריאוגרפים ממונטריאול ש"ההכרה באדמה" נועדה להנציח את השליטה הלבנה בלי שיוצג פיצוי כספי או חומרי, ובלי שתחזור לילדים השליטה באדמותיהם. פדר טען שהמחווה הזו ריקה כיוון שהיא משרתת את ההגמוניה ונותנת לאותה שכבה שלטת להרגיש טוב עם עצמה. אני לא מסכים לחלוטין עם הטענה הזו, אבל אני בטוח שהיא מהווה מרכיב חשוב בהבנה של עצם הפעולה של הקראת "ההכרה באדמה", שהרי מיסודה היא פעולה פרפורמטיבית.

גם הסיפור של סדליה לוקה בחסר בעיניי, בעיקר משום שהיא משתמשת ברטוריקה הקפיטליסטית של בעלות או אפוטרופוסות על קרקע, על אדמה. היא גם נוטה להתנהגות מעט פסיבית־אגרסיבית, הרווחת בקרב האמריקאים. במובן מסוים, היא כופה עליי את מערכת האמונות שלה בכך שהיא כוללת אותי באותה ממלכה פושעת של כל בני האדם. בעולם היום, לפני שמטיחים אמירה מסוג זה, יש לבדוק לפחות מה ההשפעה של אמירה כזו על המאזין. כפי שאני רואה זאת, הבעלות, באשר היא, היא שחוצה ומפרידה בין אנשים, כשטוענים שהאדמה הזו שייכת לנו ולא לאחרים. עמים, מדינות, לאומים, אנשים פרטיים, בני אדם.

כששאל מנחה האטלייה, הסופר והמחזאי הדרום אפריקני מייק ואן גראן (Van Graan), "האם תיקחו כסף מלוכלך לפסטיבלים שלכם?", עמד יחיד מול כולם

בקרב האמנים למיעוטים ולקבוצות מהדרום העולמי (Global South), והכלה של מגוון קולות, הן בפן המקצועי, הן בפן האמנותי והן בפן האוצרותי. מרגש לראות כיצד נמתח חוט נרטיבי מדומיין בין שומרי הסף, האוצרים, לאורך שנותיו של הפסטיבל, וכיצד אותה עשייה מועברת מדור לדור באדיקות, בנדיבות ובעדינות. שינויים הם דבר עדין, מוסדות תרבות הם שבירים וכל טלטלה עשויה לרסק אותם. עבודת האוצרות נלקחת בכובד ראש במונטריאול, מלאכת מחשבת שנעשית על ידי גילדה פתוחה ומצוינת, הדואגת לשקף את השינויים החברתיים בבחירתיה.¹

אחת המשתתפות הבולטות בפסטיבל היא מלני דמרס (Mayday), יוצרת מקוויב־ק־סיטי עם שורשים אפריקאים.² דמרס נבחרה להציג את העבודה *Confession Publique*, דואט לרקדנית שחורה ומזדקנת (Angelique Wilkie) ולנושאת הכלים שלה. לדמרס יש יכולת להוריד את האנושיות לרמת עין בעין, ולספר סיפור של אומות ועמים דרך גוף אנושי אחד יחיד. יוצר נוסף שהציג יצירה מרשימה ביותר הוא אנדרו טיי (Tay), ששיתף פעולה עם האמן סטפן תומסון: *Make Banana Cry*. הוא מציג לחמישה רקדנים על הנוכחות החזקה של הרשתות החברתיות והשפעתן עלינו. הבמה מסודרת כמו בתצוגת אופנה, והמופיעים נעלמים וחוזרים, כל פעם בתלבושת קיצונית אחרת. זה מופע חצוף, רצוף באייקונים וטקסים שערוייתיים, בעירום מלא וקרוב לקהל. רגע קסום בעיניי היה זה שבו טיי והרקדנים קדים בסוף המופע: טיי רץ החוצה לבד, חוזר עם הטלפון הנייד שלו ומתעד את הרגע הזה של סוף המופע והקידה. בהמשך הופיע התיעד בפרופיל האינסטגרם שלו.³

לצדי השתתף באטלייה גם מוחמד חארב (Harb), מנהל פסטיבל קולנוע בעזה. לאורך שבעת ימי האטלייה לא החלפנו מילה. ניסיתי ליצור קשר עין, הרי פסטיבל "מיפיו עד אגריפס", שקבוצת המחול ק.ט.מ.ו.ן באוצרותי מעלה כל שנה בירושלים, הציג במהלך השנים לא פחות מארבעה כוריאוגרפים המזדהים כפלסטינים, והמנהל הטכני וחלק גדול מהעובדים בפסטיבל מזדהים גם הם כפלסטינים, ולכן שיתוף פעולה כזה אינו זר לי. לצערי, כשהיה חארב מוצא את עצמו באותה

רנה בדש Rina Badash

"הצופה הוא הפרשנות שמחיייה את היצירה"

שיחה עם ד"ר רנה בדש עם צאת ספרה תיאטרונמחול - רשת של מרחבי הבעה

שחר ברקוביץ <<<

למלני ולי מערכת יחסים ארוכת שנים, והיא הציגה את העבודה *Animal Triste* (בכורה: FTA 2016) בפסטיבל "מיפּו עד אגריפס" (2019) באוצרות משותפת של סופיה קרנץ ושלי.

בעבר הוזמן אנדרו טיי להציג בפסטיבל "צוללן" בניהולו האמנותי של עדו פדר. "בין הסדקים" תמכה בשיתוף הפעולה בין השניים במטרה לחשוף את העשייה הרחבה של טיי גם לקהל בתיאטרון וגם לקהל בירושלים באמצעות סדנאות. בין השאר חתום הכוריאוגרף על סדרת אירועים בבריקה עירונית ריקה, שלה קרא *Piss in the Pool*. במסגרת הסדרה הוזמן כוריאוגרפים מקומיים להציג מופעים קצרים במן שהקהל יושב על גדות הבריקה הריקה. בעבר היה אוצר שותף ב-CCOV (Centre Création Vertigo), הממוקם במרכז מונטריאול על חורבות להקת O Vertigo שהפסיקה את פעילותה, ומארח יוצרים בתכניות שהות ארוכות וניסיוניות. כיום טיי מנהל אמנותית את Toronto Dance Theater. "בין הסדקים" היא תכנית שיתוף פעולה כוריאוגרפית-תרבותי ארוך טווח בין מונטריאול וירושלים. היא נולדה מתוך הבנה שמחול בשתי הערים מאפשר מתן הקשר רחב על תפיסת הגוף האנושי בהקשרים תרבותיים ופוליטיים. אמנות המופע משמשת כמתווך תרבותי בין הקהילות השונות המאכלסות את הערים. התכנית מעניקה מעטפת לפרויקטים בתחום המחול: יצירה, הצגה, מחקר, מפגשים וחילופי משלחות. אופי היוזמות רחב היקף והפרויקטים שנבחרים הם בעלי אלמנטים מקומיים ממונטריאול ומירושלים.

אלעד שכטר הוא רקדן וכוריאוגרף יליד ירושלים. בוגר התיכון לאמנויות בירושלים, שירת בתיאטרון צה"ל ורקד בלהקות מקצועיות, בהן Charleroi Danses בריסל, ורטינו והלהקה הקיבוצית. בשנת 2012 הקים את קבוצת מחול ק.ט.מ.ו.נ בירושלים. זוכה מדליית כסף בתחרות הכוריאוגרפיה הבינלאומית של ביינינג, יולי 2011. לצד יצירתו האמנותית, שכטר הגה והוביל אמנותית את פסטיבל "מיפּו עד אגריפס", הוביל ואצר עבור "רוח חדשה" את פרויקט "בית אליאנס": בית לקהילות יוצרות; וכן הגה ואצר מאז 2012 את "מחול מזויא", הסדרה השלמה למחול בירושלים, עבור בית מזויא. שכטר מתגורר בשכונת נחלאות בירושלים ומנדל את שני ילדיו בהורות משותפת עם זוג נשים. הוא משתף פעולה עם רבים מהפעילים החברתיים והלהט"בים בירושלים.

חברי, אגוויבו בוגובאלי סאנו (Aguibou Bougobali Sanou) מבורקינה פאסו. הוא ציטט את נלסון מנדלה, שלטענתו אמר "ככל שכסף מלוכלך מתקרב אלי, הוא נעשה נקי יותר", והוסיף שכאשר יש לך את הפריבילגיה לבחור איזה כסף אתה לוקח, קל לבחור, אבל הבחירה שלו היא לקחת או לחדול, ולכן הוא מעדיף לקחת.

במהלך האטלייה ואחריו, התמלאה קבוצת הוויטסאפ של האטלייה בטקסטים, בשיתופים ובהצעות הדדיות לשיתופי פעולה. נדמה לי שעל דבר אחד כולם הסכימו: אנחנו לא מוכנים להמשיך ולעשות את מה שאנחנו עושים כמו לפני המגיפה. נדרש שינוי. הזמנים התחלפו. מנהיגות חדשה ופולורליסטית היא לא רק המלצה, אלא דרישה שלנו כמעצבי דעת קהל, ושל הקהלים שאנו מייצגים.

אני רוצה לעשות תרגיל מחשבותי, ולחבר מעין "הכרה באדמה" ירושלמית אותנטית: "קבוצת המחול ק.ט.מ.ו.נ מכירה בכך שמופיעה וחזרתה מתקיימים על אדמה שלא נמסרה. האפוטרופסים של האדמה הזו הם הישראליים, היורדניים, הבריטיים, העות'מאניים, הממלכיים, הצלבניים, המוסלמים, הסלניוקים, היוונים, הפרסים, הבלבים, החשמונאים, היבוסים, הכלקוליתיים, הנאוליתיים, ועוד רבים אחרים...".

כיהודי, הזהות שלי בהקשר הזה כתובה בבראשית ג' י"ט: "בָּצַעַת אֶפְיָךְ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבֵךְ אֶל הָאֲדָמָה, כִּי מִנְּחָה לִקְחָתָּ: כִּי עֵפֶר אֶתָּה וְאֶל עֵפֶר תָּשׁוּב". אין בעלות על קרקע. אני קרקע. לכן אין צורך בהפרדה: אין אנחנו, אין אתם, כולנו קורצנו מעפר.

ההווה והעתיד צריכים להיות מוקדשים לפתיחות, להכלה ולנדיבות. באותה הנשימה אנו צריכים לאפשר לעצמנו להיות פגיעים וחלשים. אין בעת הנוכחי מקום להפרדות, אלא זמן לשותפויות אמת.

הערות שוליים

¹ מארי-הלן פלקון (Marie-Hélène Falcon), שייסדה את Festival TransAmeriques בשנות ה-80, סיפרה שהשם ניתן לפסטיבל כיוון שבהתחלה היא אספה במסעותיה ביבשת אמריקה מופעים מיוחדים בתחום התיאטרון החזותי והמחול, גישה שונה מהאירוצנטריות שהייתה נהוגה עד אז במונטריאול.

Festival TransAmeriques - FTA, 2022